

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Філософія (філософія, релігієзнавство)

плани семінарських занять, ключові поняття, питання для контролю і самоконтролю, творчі завдання, вправи, тести для здобувачів початкового (короткий цикл) вищої освіти ОПП «Біотехнології та біоінженерія» спеціальності 162 «Біотехнології та біоінженерія» денної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв

2023

УДК 101.1:2

Ф56

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 14 квітня 2023 року, протокол №_9.

Укладач:

О.В. Марущак – канд. філос. наук, старший викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет.

О.В. Шарін - старший викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

Патлайчук О.В. – кандидат філософських наук, доцент кафедри психології, філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету імені адмірала Макарова

Чорна В.О. – кандидат соціол. наук, доцент, доцент кафедри соціології та політології Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Зміст

Вступ.....	4
Модуль 1. Філософія як специфічний тип знання	5
Тема 1. Сутність філософії та її роль у суспільстві	5
Тема 2. Світогляд як найвища форма самоусвідомлення людини.....	6
Модуль 2. Історія філософської думки та систематична філософія	13
Тема 3. Розвиток філософії від античності до XVIII ст	13
Тема 4. Сучасна світова філософія та українська філософія.....	15
Тема 5. Свідомість	23
Тема 6. Суспільство. Культура і цивілізація	24
Модуль 3. Релігія як світоглядна форма	33
Тема 7. Релігія як світоглядна форма, її структура, історичні типи та функції.....	33
Тема 8. Світові релігії	34
Питання до підсумкового контролю	37
Література.....	39

Вступ

Сучасна філософія та релігієзнавство виступає узагальненим інтелектуально-духовним надбанням людства, що дозволяє визначати загальнолюдські цінності та пріоритети. Опанування багатства філософських знань стає однією з передумов інтеграції майбутнього фахівця до сучасного цивілізаційного простору. Вивчення філософії відіграє принципову роль у гуманізації освітнього процесу та виступає складовою подальшої демократизації українського суспільства.

Успішне оволодіння навчальним матеріалом неможливо без наполегливої самостійної роботи. Це передбачає ретельну підготовку до семінарських занять, написання рефератів, роботу з навчально-методичною літературою, детальне ознайомлення з першоджерелами, оволодіння ключовими поняттями, розвиток вміння правильно використовувати їх.

Під час семінарських занять необхідно не лише навчитись висловлювати власні думки, але й обґрунтовувати під час дискусії, свою позицію. Це потребує належного опанування понятійно-категоріальним апаратом філософії та релігієзнавства, самостійних роздумів над питаннями до тем, що вивчаються. Наведені в методичних рекомендаціях контрольні запитання, завдання і тести допоможуть перевірити рівень та якість засвоєних знань.

МОДУЛЬ 1. ФІЛОСОФІЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИМ ТИП ЗНАННЯ

Тема 1. Сутність філософи та її роль у суспільстві

Соціальні умови та духовні джерела формування філософії. Філософія як світоглядне знання. Проблема визначення предмету філософії. Специфічні риси філософського мислення: універсалізм, субстанціоналізм, рефлексія. Філософія як інтегральний вид знання.

Структура та основні компоненти філософії. Найважливіші сучасні філософські дисципліни: онтологія, гносеологія, епістемологія, філософська антропологія, етика, естетика, аксіологія, логіка, праксеологія, соціальна філософія, філософія історії, історія філософії, філософія права, філософія релігії, філософія техніки, філософія науки, біофілософія.

Суспільні функції та значення філософії для особистості. Фундаментальна роль філософії у формуванні людини, суспільства і культури. Співвідношення філософії, науки, релігії та мистецтва.

Ключові поняття: світогляд, філософія, рефлексія, дискурс, категорія, універсалізм, субстанціоналізм, онтологія, гносеологія, епістемологія, філософська антропологія, етика, естетика, аксіологія, логіка, праксеологія, історія філософії, соціальна філософія, філософія історії, предмет філософії, методи філософії, діалектика, метафізика.

Keywords: philosophy, function, worldview, materialism, idealism, spiritual source, ontology, gnoseology, axiology, praxeology, logic, ethics, aesthetics

План

1. Соціальні умови та духовні джерела філософії.
2. Предмет філософії та його особливості.
3. Філософські проблеми і дисципліни.
4. Призначення та функції філософії.

Теми рефератів

1. Філософія як фундаментальна основа духовної культури.
2. Особливості історичного зародження філософії. Філософія і міфологія.
3. Філософія, релігія та мистецтво як форми людського опанування світу.

4. Філософія і наука. Особливості взаємозв'язку.
5. Роль філософії в індивідуальному розвитку людини.
6. Соціально-культурні функції філософії.
7. Основні проблеми філософського осмислення на початку третього тисячоліття.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Які особливості становища людини у світі і у чому полягає необхідність її самовизначення?
2. Назвіть характерні риси філософського мислення.
3. Яка проблема перебуває в центрі філософії і чому саме вона?
4. Які принципи класифікації філософських напрямків ви знаєте?
5. Охарактеризуйте основні елементи структури філософського знання (основні філософські дисципліни).
6. Які функції виконує філософія як сфера духовної культури?
7. Чи потрібна філософія у XXI ст., коли так бурхливо розвиваються наука та техніка?

Тема 2. Світогляд як найвища форма самоусвідомлення людини

Світогляд як духовно-практичний феномен. Поняття та структура світогляду. Характеристика світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння. Особливості історичних форм світогляду. Типологія світогляду на основі певних ознак: за суб'єктом, за рівнем усвідомлення та концептуальності, за морально-ціннісними орієнтирами.

Особливості історичного виникнення філософії. Міфологічний та релігійний світогляд як духовно-ідейні витoki філософії. Філософія і теологія. Філософське та наукове знання: спільне та відмінне. Світогляд як атрибутивний компонент людської свідомості. Призначення філософського світогляду.

Ключові поняття: міфологія, антропоморфізм, синкретизм, релігія, есхатологія, світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння, песимізм, оптимізм, фаталізм, нігілізм, цинізм, шовінізм, ксенофобія, толерантність, матеріалізм, ідеалізм, монізм, дуалізм, плюралізм, скептицизм, агностицизм.

Keywords: religion, mythology, art, theoretical worldview, pre-rational worldview, rational worldview, philosophical thinking.

План

1. Поняття світогляду та його структура.
2. Типологія світогляду. Специфіка філософського світогляду.
3. Принципи формування світогляду. Його роль у житті людини.
4. Історичні типи світобачення.

Теми рефератів

1. Світогляд як духовно-практичне освоєння світу людиною.
2. Світоглядна природа філософського знання.
3. Філософія як смислотворче ядро культури.
4. Філософія як методологія наукового пізнання.
5. Суспільно-історичний і особистісний характер світогляду.
6. Передфілософське значення міфології та релігії.
7. Філософія як спосіб життя.
8. Знання і віра: проблема розмежування.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Дайте визначення світогляду. Зазначте його роль його у житті людини.
2. Назвіть і охарактеризуйте основні складові світогляду як інтелектуальної форми людського самоусвідомлення.
3. Як можна класифікувати світогляд за носієм і за рівнем світобачення та усвідомлення?
4. Яка специфіка філософського вирішення світоглядних питань?
5. Чи може бути світогляд науковим?
6. В чому полягає специфіка релігійного світогляду?
7. Чи існують в сучасному світі носії міфологічного світогляду?
8. Охарактеризуйте найважливіші особливості міфологічного, релігійного та буденного світогляду, та їх відмінність від філософського.
9. Які можна назвати особливості формування світогляду сучасної молоді людини?

ТЕСТИ І ЗАВДАННЯ ДО І МОДУЛЯ

Тести до І модуля

1. Філософія (в перекладі) означає:
 - А. прагнення до знання;
 - В. любов до мудрості;
 - С. знання істини;
 - Д. розуміння буття.

2. Визначальний предмет філософського осмислення є відносини в системі:

- А. «людина-Бог»;
- В. «людина-природа»;
- С. «людина-суспільства»;
- Д. «людина-світ».

3. Характерними способами філософського осягнення дійсності є:

- А. універсалізм, субстанціоналізм, рефлексія;
- В. відчуття, сприймання, осяяння;
- С. віра, гадка, інтуїція;
- Д. спостереження, експеримент.

4. До ключових категорій філософії належать:

- А. характер, пам'ять, увага;
- В. буття, людина, розвиток, свідомість;
- С. держава, влада, партія, ідеологія;
- Д. спільність, нація, клас, організація.

5. Галузь філософії, яка вивчає сутність та особливості процесу пізнання:

- А. онтологія; В. аксіологія; С. антропологія; Д. гносеологія.

6. Галузь філософії, яка вивчає проблеми буття:

- А. аксіологія
- В. антропологія;
- С. гносеологія;
- Д. онтологія.

7. Вважається, що першим запропонував поняття «філософія»:

- А. Піфагор; В. Платон; С. Парменід; Д. Арістотель.

8. Осмислюючи способи пояснення дійсності, формуючи загальні принципи та вимоги до мислячого суб'єкту, філософія виконує функцію:

- А. світоглядну;
- В. пізнавальну;
- С. критичну;
- Д. методологічну.

9. Монізм - це принцип формування світобачення, який:

- А. визнає два рівноправних першоначала світу - матеріальне і духовне;
- В. визнає одне начало всього існуючого: дух або матерію;
- С. визнає матерію першоначалом всього сутнього, а духовне - продуктом її розвитку;
- Д. визнає духовне першоначалом всього сутнього, а матерію - другорядним, створеним.

10. Історизм філософського знання виявляє себе в тому, що:
- А. ідеї, сформульовані в ході історичного розвитку філософії, зберігають свою актуальність і для сучасності, і для майбутнього;
 - В. історичні дослідження науковців постійно додають нових знань про розвиток філософії у минулому;
 - С. історія як наука може прискорювати, а може гальмувати розвиток філософії;
 - Д. існують поряд з філософією інші історичні типи світогляду.
11. Буденний світогляд базується на:
- А. життєвому досвіді і здоровому глузді;
 - В. науково-раціональному способі мислення;
 - С. релігійних поглядах;
 - Д. емоційно-образних способах осягнення дійсності.
12. До структури світогляду входять такі складові:
- А монізм, дуалізм, плюралізм;
 - В. світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння;
 - С міфологія, релігія, філософія;
 - Д. абстракція, ідея, категорія.
13. Наріжним каменем для світогляду є:
- А знання про навколишній світ;
 - В. знання про суспільство і людину;
 - С погляди на місце і роль людини в світі;
 - Д. погляди на місце і роль суспільства в житті людини.
14. На думку класиків античної філософії Платона та Арістотеля, людей спонукало філософствувати:
- А здивування;
 - В. легковірність;
 - С. допитливість;
 - Д. марнославство.
15. Міфологія щодо філософії виступає:
- А. принципово іншим типом мислення;
 - В. тотожним типом мислення;
 - С. духовним витокom, з якого філософія сприймала досвід узагальненого осягнення світу;
 - Д. більш складною за змістом світоглядною формою свідомості.
16. Релігію як історичний тип світогляду зближує з філософією:
- А. віра в Бога як першоначало всього сутнього;
 - В. обґрунтування з допомогою теоретизування та логіки своїх

положень;

С. погляд у вічність, ціннісне сприймання життя, пошук найвищих цілей і смислів;

Д. заклик до морального самовдосконалення людини, до перемоги Добра над Злом.

17. Галузь філософії, яка вивчає людину як суще особливого роду, осмислює питання про природу, буття, духовні ресурси людини:

А. аксіологія;

В. антропософія;

С. деонтологія;

Д. антропологія.

18. Родоначальник філософії людини, який зробив гаслом своєї філософії вислів «Пізнай самого себе»:

А. Платон; В. Сократ; Є. Арістотель; Д. Конфуцій.

19. Особистість - це поняття для позначення:

А. природно-біологічних якостей людини;

В. самобутності, неповторності людини;

С. одиничного представника людського роду;

Д. соціальних якостей людини.

20. Найглибшим чинником активності людини, який спонукає її до діяльності, є:

А. потреби;

В. ціннісні орієнтації;

С. совість;

Д. стимули.

21. Специфічно людська форма активного відношення до оточуючого світу, змістом чого є його цілеспрямоване осмислення, зміна та перетворення:

А. діяльність;

В. поведінка;

С. праця;

Д. рефлексія.

22. Духовність людини філософи-матеріалісти вбачають у:

А. вірі в Бога;

В. ставленні до інших і створеного ними;

С. ставленні до природи задля її збереження;

Д. орієнтації на культурні надбання, наукові знання.

23. Яке з наведених питань є філософським

А. Що таке спадковість?

В. Чи розширюється Всесвіт?

С. Що таке свобода?

Д. Які глибинні причини політичної боротьби?

24. Релігійний світогляд належить до :

А. дуалізму;

В. матеріалізму;

С. ідеалізму;

Д. не належить до жодного.

25. Для онтології як галузі філософського знання специфічними є такі категорії :

А. протиріччя, розвиток, взаємозв'язок;

В. добро, зло, прекрасне, потворне;

С. відчуття, сприймання, поняття, судження;

Д. буття, матерія, субстанція.

26. Для гносеології як галузі філософського знання специфічними є такі категорії :

А. протиріччя, розвиток, взаємозв'язок;

В. добро, зло, прекрасне, потворне;

С. відчуття, сприймання, поняття, судження;

Д. буття, матерія, субстанція.

Творчі завдання

1. *Зробіть мультимедійну презентації на тему «Філософія в системі духовної культури».*

2. *Прокоментуйте думки сучасного французького філософа Ж.-П. Сартра. Чи погоджуєтесь ви з ними?*

«Людина, засуджена до свободи, покладає тяжкість усього світу на свої плечі».

«Людина - це єство, що спрямоване до майбутнього й усвідомлює, що воно проектує себе у майбутнє. Людина - це перш за все проект, що переживається суб'єктивно, а не мох, не пліснява і не цвітна капуста. Нічого не існує до цього проекту, немає нічого на розумоосяжному небі, і людина стане такою, яким є її проект буття...»

3. До кожного із наведених понять знайдіть протилежні йому за змістом і поясніть свій вибір:

Дух	Монізм
Метафізика (як метод)	Ірраціоналізм
Ідеалізм	Матерія
Догматизм	Агностицизм
Гносеологічний реалізм	Діалектика
Раціоналізм	Релятивізм
Плюралізм	Матеріалізм

МОДУЛЬ 2. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ ТА СИСТЕМАТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Тема 3. Розвиток філософії від античності до XVIII ст.

Зміни у світогляді європейської людини під час переходу від Античності до Середньовіччя. Християнська апологетика. Вихідні ідеї середньовічної патристики. Місце філософії і теології у духовному житті суспільства. Схоластика і містика як провідні напрями середньовічної філософії.

Поняття «Відродження» та характерні риси духовного життя цієї доби. Провідні напрями ренесансного філософствування: гуманістичний антропологізм, неоплатонізм, натурфілософія.

Соціокультурні та духовні процеси у Європі Нового часу та особливості розвитку філософії. Методологічні розвідки та проблема методів пізнання у філософії Ф. Бекона та Р. Декарта. Теорія пізнання Т. Гоббса та Дж. Локка. Скептицизм Д. Юма та сенсуалізм Дж. Берклі. Раціоналізм та оптимізм філософії Просвітництва. Філософи Просвітництва про місце і роль людини у світі.

Ключові поняття: теологія, теоцентризм, сакралізація, апологетика, патристика, екзегетика, есхатологія, креаціонізм, схоластика, універсалії, реалізм, номіналізм, концептуалізм, «подвійна істина», томізм, містика, антропоцентризм, індивідуалізм, секуляризація, натурфілософія, пантеїзм, деїзм, раціоналізм, емпіризм, індукція, дедукція, сенсуалізм, гуманізм, механіцизм, сцієнтизм.

Keywords: Middle Ages, Christianity, apologetics, patristic, scholasticism, God's act of creation, St. Augustine, Thomas Aquinas, universals as abstract concepts, nominalism, realism, theory of double truth, anthropocentrism, Renaissance, Pico della Mirandola, Oration on the Dignity of Man, Copernican revolution, modern philosophy, the modern era, modernity, Francis Bacon scientific method, empiricism. inductive reasoning, science, a sceptical and methodical approach, a classification of knowledge, Novum Organum, Rene Descartes, Scientific Revolution, «I think, therefore I am», Discourse on the Method, natural philosophy, rationalism, Method of doubt, matter and form, Locke, Berkeley, Hume, era of Enlightenment, pantheism, deism, scientism.

План

1. Виникнення та загальні риси середньовічної філософії. Апологетика. Патристика. Схоластика.
2. Антропоцентризм та гуманізм філософії Відродження.
3. Проблема методів пізнання в філософії Нового часу.
4. Філософські ідеї європейських просвітників XVIII ст.

Теми рефератів

1. Формування середньовічної філософської парадигми.
2. Августин Блаженний як один із фундаторів патристики.
3. Томістська філософія і пізньосередньовічна містика.
4. Вихідні ідеї філософії гуманізму та їх світоглядне значення.
5. Роль ренесансної філософії у формуванні європейської науки.
6. Онтологія Нового часу про світобудову та місце людини в ній.
7. Людина і суспільство в філософії Просвітництва.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Причини та зміст радикальних змін у європейському світогляді при переході від античності до Середньовіччя.
2. Роль християнської патристики у формуванні ідейних засад середньовічного світобачення.
3. Які вихідні ідеї схоластики та пізньосередньовічної містики?
4. Окресліть історичний зміст концепції «подвійної істини».
5. В чому полягає зміст і значення принципу «леза Оккама»?
6. В чому полягає сучасне значення ідей християнської патристики для духовного життя суспільства?
7. Дайте загальну характеристику духовного життя Європи доби Відродження.
8. Які особливості ренесансного неоплатонізму та натурфілософії?
9. В чому полягає сутність та причини утвердження механістичного світогляду в Європі Нового часу?
10. Які особливості методологічних позицій Ф.Бекона та Р.Декарта?
11. Окресліть основні ідеї французького матеріалізму XVIII ст.
12. Обґрунтуйте думку, що раціоналізм був методологією доби Просвітництва.

Тема 4. Сучасна світова філософія та українська філософія

4.1. Сучасна світова філософія

Зміна парадигми філософського мислення у ХІХ - на поч. ХХ ст. Ідеї створення «наукової філософії» в європейській філософії ХІХ ст. Основні ідеї «філософії життя». Загальні особливості духовних процесів та розвитку філософії у ХХ ст. Сцієнтистські напрями в зарубіжній філософії ХХ ст.: «логічний позитивізм» (неопозитивізм), постпозитивізм, критичний раціоналізм. Напрями антропологічного спрямування: екзистенціалізм, фрейдизм, персоналізм. Філософія прагматизму. Релігійна філософія ХХ ст. Провідні тенденції розвитку світової філософії на межі тисячоліть. Філософія доби постмодерну.

Ключові поняття: сцієнтизм, позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм, фальсифікація, верифікація, парадигма, ірраціоналізм, філософія життя, феноменологія, герменевтика, екзистенціалізм, екзистенція, абсурд, фрейдизм, психоаналіз, Ерос, Танатос, лібідо, сублимація, несвідоме, прагматизм, неотомізм, персоналізм, постмодерн.

Keywords: existentialism, historical materialism of Marx, Philosophy of life, Freudianism (philosophy of Sigmund Freud), theory of the unconscious, Eros, Thanatos, sublimation, existentialism, the existence of the individual person, existence precedes essence, Heidegger, Sartre, Existentialism is a Humanism, The Roads to Freedom, Albert Camus, postmodernism.

План

1. Зародження та особливості сучасної некласичної філософії.
2. Позитивізм у філософії: сутність, еволюція, сучасний стан.
3. Екзистенціалізм - провідний напрям антропологічної філософії ХХ ст.
4. Філософські пошуки доби постмодерну.

Теми рефератів

1. Вихідні ідеї філософії А. Шопенгауера та С. К'єркегора.
2. Аналіз свідомості у феноменологічній філософії.
 1. Ф. Ніцше та ідеї «філософії життя».
 2. Неопозитивізм та його значення для розвитку методології наукового пізнання.

3. Філософія фрейдизму як явище духовної культури ХХ ст.
4. Провідні напрями релігійної філософії ХХ ст.
5. Засадничі ідеї аналітичної філософії.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Назвіть основні напрями розвитку некласичної філософії та коротко їх охарактеризуйте.
2. Порівняйте ідеї неопозитивізму та постпозитивізму, виявіть в них спільне та відмінне.
3. Розкрийте зміст філософії фрейдизму.
4. Коротко охарактеризуйте основні ідеї видатних представників філософії екзистенціалізму.
5. В якій країні і коли зародилась філософія прагматизму?
6. Окресліть значення ідей філософської антропології та персоналізму для самоусвідомлення людини ХХ ст.
7. Зазначте особливості філософії доби постмодерну.

4.2. Українська філософія

Українська філософія як органічна складова української духовної культури. Загальні особливості української філософії. Філософські ідеї часів Київської Русі. Україна — Європа: духовні зв'язки Відродження. Поява професійної філософії в Україні. Особливості філософських курсів Києво-Могилянської академії. Життя та філософська діяльність Г.С. Сковороди. Університетська філософія в Україні ХІХ ст. Філософські ідеї в українській літературі та громадсько-політичних рухах. Особливості розвитку української філософії ХХ ст.

Ключові поняття: антропологізм, любов, антеїзм, кордоцентризм, макрокосм, мікрокосм, «філософія серця», ноосфера (за В.Вернадським), ментальність, щастя, альтруїзм, патріотизм.

Keywords: cordocentrism, anteism, macrocosm, microcosm, mentality, noosphere, Hryhoriy Skovoroda.

План

1. Зародження і розвиток філософської думки в Україні (ХІ-ХVІІІ ст.).
2. Українська філософська думка (ІІ пол. ХІХ ст.).

Теми рефератів

1. Філософська думка Київської Русі в контексті давньоруської духовності.
2. Вплив постаті та ідей Г.С. Сковороди на розвиток духовної культури.
3. Філософія Києво-Могилянської академії.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Окресліть, що було спільного та відмінного в ідеях західноєвропейського та українського гуманізму.
2. Охарактеризуйте роль братських шкіл у розвитку освіти та філософії в Україні.
3. Поясніть, в чому проявилась оригінальність основних філософських ідей Г. Сковороди.
4. Охарактеризуйте основні особливості української філософської думки в її історичному розвитку.
5. Чи можна вважати Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українку мислителями-філософами? Обґрунтуйте свою відповідь.
6. Окресліть зміст та значення «філософії серця» П. Юркевича.
7. Аргументуйте, у чому полягає сучасне значення ідей В. Вернадського.

ТЕСТИ І ЗАВДАННЯ ДО II МОДУЛЯ

Тести до II модуля

1. Сократ вважав, що причиною зла, дурних вчинків є незнання. На відміну від нього, інший філософ вказав на брак волі як їхню причину. Цим філософом був:
А. Арістотель; В. Августин; С. Фома Аквінат; Д. Г.Сковорода.
2. За своїм характером філософія Середньовіччя була
А. космоцентрична; В. теоцентрична;
С. антропоцентрична; Д. соціоцентрична.
3. Вчення про три Світи (макрокосмос, мікрокосмос, Біблія як світ божественних символів) розробив український мислитель:
А. М. Грушевський; В. М. Костомаров;
С. Г. Сковорода; Д. П. Куліш.
4. Положення про те, що ідеї є дійсними сутностями, є вічними, незмінними, існують поза матеріального світу і незалежно від нього, виклав:

А. Сократ; В. Платон; С. Арістотель; Д. Піфагор.

5. Думку про те, що двічі не можна увійти в одну і ту ж саму річку, що все тече, все змінюється, висловив:

А. Геракл; В. Геракліт; С. Гоббс; Д. Г. Гегель.

6. Філософія покликана дати відповіді на такі питання «Що я можу знати?», «На що я можу сподіватись?», «Що я маю робити?». Про таке призначення філософії писав...

А. Сократ; В. І. Кант; С. Г. Сковорода; Д. К. Маркс.

7. Центральне поняття у філософії фрейдизму, за допомогою якого пояснюється поява держави, моралі, культури, релігії.. це -

А. свідомість; В. несвідоме; С. справедливість; Д. закон.

8. Пораду прожити життя непомітно, уникати участі в політиці, отримувати насолоду від дружби, смачної їжі, пізнання нового - викладено у філософії

А. стоїків; В. епікурейців; С. марксистів; Д. позитивістів.

9. Всебічно розробив категорії, принципи та закони діалектики

А. Геракл; В. Геракліт; С. Гоббс; Д. Гегель.

10. Риса української філософії, яка позначає домінанту серця, перевагу почуття над логічним міркуванням - це.

А. сцієнтизм; В. персоналізм; С. номіналізм Д. кордоцентризм.

11. Представниками агностицизму є:

А. Д. Конт, Г. Спенсер; В. І. Кант, Д. Юм;

С. Г. Гегель, Л. Фейєрбах; Д. Піфагор, Платон.

12. Вислів «Платон мені друг, але істина дорожча» належить його видатному учню

А. Сократу; В. Канту; С. Конту; Д. Арістотелю.

13. Категоричний імператив в етиці сформульований

А. Кантом; В. Контом; С. Декартом; Д. Гегелем.

14. З іменем Г. Сковороди пов'язана розробка

А. української національної ідеї;

В. філософії серця;

С. вчення про істину й оману;

Д. історико-філософських поглядів на мораль.

15. Першоосновою світу згідно з Демокрітом є...

А. вода; В. ідеї; С. вогонь; Д. атоми.

16. До філософів Мілетської школи належали:

А. Протагор, Сократ; В. Платон, Арістотель;

С. Фалес, Анаксимен; Д. Епікур, Плотін.

17. Думку про те, що двічі не можна увійти в одну і ту ж саму річку,

що все тече, все змінюється, висловив:

А. Емпедокл; В. Геракліт; С. Ксенофан; Д. Зенон.

18. Креаціонізм - це вчення про:

А. створення Богом світу, живої та неживої природи;

В. безкінечність та несотворимість світу;

С. роль людини в пізнанні та перетворенні світу;

Д. закономірності розвитку матеріального світу.

19. Вважається, що філософія як особливий тип світоглядного знання зародилась у :

А. Стародавній Греції;

В. Стародавньому Єгипті;

С. Вавілоні;

Д. Стародавньому Римі.

20. Класична філософія в аналізі явищ виходить з принципу:

А. позитивізма; В. раціоналізма;

С. фанатизма; Д. редукціонізма.

21. Першу універсальну філософську систему об'єктивного ідеалізму розробив

А. Сократ; В. Платон; С. Ксенофан; Д. Піфагор.

22. Етапами розвитку античної філософії були:

А. апологетика, патристика, схоластика;

В. натурфілософія, софістика, елліністичний;

С. позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм;

Д. матеріалізм, ідеалізм, дуалізм.

23. Твердження «Я мислю, отже, я існую» висловив

А. Ф. Бекон;

В. Р. Декарт;

С. Платон;

Д. Ансельм Кентерберійський.

24. Полеміка між представниками номіналізму і раціоналізму точилась у часи

А. Відродження;

В. Середньовіччя;

С. Нового часу;

Д. античності.

25. Антропоцентризм як характерна особливість був властивий філософії

А. античності;

В. Середньовіччя;

- С. Відродження;
- Д. Нового часу.

Творчі завдання

1. Закінчіть речення

- 1) Давньогрецька філософія за своїм характером була _____
- 2) За своїм характером філософія Середньовіччя була _____
- 3) Рушійною силою, джерелом і засобом перетворення світу на раціональних засадах мислителі Просвітництва вважали _____
- 4) Філософію уперше почали викладати як окрему дисципліну у такому навчальному закладі України як _____
- 5) К. Маркс вважав, що в основі суспільного виробництва лежить _____ це — органічна єдність продуктивних сил і виробничих відносин.
- 6) За концепцією Ф.Ніцше, основою життя є _____
- 7) Екзистенція є буттям, яке, усвідомлюючи свою кінцевість, спрямоване до _____
- 8) Напрям у філософії, який започаткував О.Конт, має назву _____

2. Кому належать ці висловлювання і в чому їх філософський зміст?

- 1) «Все тече, все змінюється»
- 2) «Пізнай самого себе»
- 3) «Платон мені друг, але істина дорожча»
- 4) «Дао породжує речі»
- 5) «Бог - це число чисел»
- 6) «Зрозумій аби повірити»
- 7) «Знання - сила»
- 8) «Дій згідно з таким принципом поведінки, який водночас може стати загальним законом»
- 9) «Крізь любов та віру людина пізнає себе»
- 10) «Філософи лише по-різному пояснювали світ, але справа полягає в тому, щоб змінити його»
- 11) «Існування передуює сутності»
- 12) «Щастя - це бути сильним»

3. Хто з філософів написав який твір?

1. Іларіон	1. «Сад божественних пісень»
2. Конфуцій	2. «Буття і час»
3. Г. Сковорода	3. «Курс позитивної філософії»
4. О. Конт	4. «Луньюй»
5. М. Хайдеггер	5. «Тези про Фейєрбаха»
6. К. Маркс	6. «Екзистенціалізм — це гуманізм»
7. Ж.П. Сартр	7. «Слово про Закон і Благодать»
8. Платон	8. «Держава»
9. Августин	9. «Політика»
10. Арістотель	10. «Про град Божий»
11. Ф. Бекон	11. «Міркування про метод»
12. Р. Декарт	12. «Новий Органон»
13. Фома Аквінський	13. «Сума теології»

4. Яке із запропонованих визначень співвідноситься з відповідним поняттям?

1. Пантеїзм	1. Напрям в теорії пізнання, який вважає, що основний зміст знання досягається через діяльність розуму.
2. Сенсуалізм	2. Теорія розвитку всього сутнього.
3. Софістика	3. Загальні поняття (у середньовічній філософії).
4. Діалектика	4. Вчення, яке ототожнює поняття «Бог» і «Природа».
5. Універсалії	5. Етап у розвитку давньогрецької філософії, коли у центрі філософствування опинились проблеми людини та її життя.
6. Антиномія	6. Риса світоглядного менталітету, що позначає перевагу емоційного над розумовим в процесі сприйняття світу.
7. Раціоналізм	7. Поняття, яке позначає виникнення у людському розумі суперечливих суджень, які можуть бути доведені з однаковою доказовістю.
8. Гілозоїзм	8. Принцип пізнання, за яким джерелом знання виступає досвід, що фіксується органами чуття.
9. Емпіризм	9. Приписування неживій природі здатності відчувати, мислити.
10. Індукція	10. Прийом логічного мислення, коли від знання однієї повторюваної ознаки предмета робиться висновок про наявність цієї ознаки у всього класу предметів.

Тема 5. Свідомість

Проблема онтологічного статусу свідомості та її суттєві ознаки. Проблема походження свідомості. Сучасні концепції виникнення свідомості: релігійна, субстанційна, еволюційна, соціально-трудова, дуалістична, єдиного інформаційного поля. Природні та соціально- психологічні чинники появи та функціонування свідомості. Ідеальний статус буття свідомості. Свідомість і мова. Проблема ідеального. Конструктивність ідеального образу. Структура та функції свідомості. Основні елементи індивідуальної та групової свідомості. Рівні та форми свідомості. Функції свідомості. Значення самосвідомості.

Ключові поняття: відображення, суб'єктивна реальність, об'єктивна реальність, рефлексія, ідеальне, цілеспрямованість, інтенціональність, розпредметнення, опредметнення, мислення, мова, душа, психічне, свідомість, підсвідоме, несвідоме, самосвідомість, форма суспільної свідомості.

Keywords: consciousness, consciousness and language, consciousness and work, the inner world of man, subconscious, subconscious, public consciousness.

План

1. Виникнення і природа свідомості. Сучасні концепції походження свідомості. Свідомість та самосвідомість.
2. Структура, визначальні ознаки та функції свідомості.
3. Суспільна свідомість: її форми, функції та взаємозв'язок.

Теми рефератів

1. Проблеми і складнощі наукового вивчення свідомості.
2. Розвиток уявлень про свідомість в історії філософської думки.
3. Проблема ідеального у філософії. Ідеальність свідомості.
4. Свідомість та мова.
5. Свідомість і духовний світ людини.
6. Розвиток філософських уявлень про розум.
7. Проблема штучного інтелекту.
8. Функції свідомості та проблеми людського самовиховання.
9. Самосвідомість і несвідоме: проблема взаємозв'язку.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Чи можна емпірично спостерігати свідомість?
2. Чи має свідомість просторово-часові виміри? Обґрунтуйте свою відповідь.
3. Назвіть чинники виникнення та функціонування свідомості.
4. В чому проявляється ідеальність свідомості?
5. Яка роль у феномені свідомості належить діяльності?
6. Чому мову розглядають як універсальний спосіб прояву свідомості?
7. Охарактеризуйте структуру свідомості?
 1. Які функції виконує суспільна та індивідуальна свідомість?
9. Перелічіть і охарактеризуйте зміст форм суспільної свідомості.

Тема 6. Суспільство. Культура і цивілізація

6.1. Суспільство

Природа суспільства у філософській традиції. Суспільство як процес і продукт життєдіяльності людей. Суспільне виробництво та його складові. Основні сфери суспільного життя - матеріально-виробнича, соціальна, політична, ідейно-духовна, культурно-побутова. Онтологія соціального. Протиріччя між природою і культурною організацією людства, багатовимірні відносини між людьми як джерела розвитку суспільства та змін в ньому. Феномен відчуження та необхідність його подолання як шлях до гуманізації суспільства. Філософія історії. Проблема єдності і багатоманітності всесвітньо-історичного процесу.

Ключові поняття: суспільство, суспільні відносини, соціальний спосіб життя, суспільне виробництво, продуктивні сили, виробничі відносини, аграрне, індустріальне та постіндустріальне суспільство, сфери суспільного життя, відчуження, всесвітньо- історичний процес, філософія історії.

Keywords: the concept of society, the problem of its origin, the driving forces of social development, the content of spheres of public life, activity as a way of social existence.

План

1. Поняття суспільства та проблема його походження.
2. Суспільство як система і життєдіяльність людини.
3. Рушійні сили суспільного розвитку.

4. Філософія історії, проблема єдності і багатоманітності історії.

Теми рефератів

1. Різноманіття суспільних форм і проблема єдності соціального процесу.
2. Суспільство як система багатовимірних відносин між людьми.
3. Суперечності в суспільному розвитку і шляхи їх вирішення.
4. Уявлення про суспільство в концепції соціального реалізму.
5. Концепції індустріального та постіндустріального суспільства.
6. Духовне життя суспільства.
7. Сенс і спрямованість історії.
8. Матеріальні основи розвитку суспільства.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Що таке суспільство?
2. Які основні концепції походження суспільства ви знаєте?
3. Назвати сфери суспільного життя і охарактеризувати їх зміст.
4. Що належить до рушійних сил суспільного розвитку?
5. Що таке історичний прогрес і які його критерії?
6. В чому полягає проблема єдності і багатоманітності історії?
7. В чому проявляється феномен відчуження у різних суспільного життя?
8. Хто розробив стосовно аналізу всесвітнього історичного процесу формаційний та цивілізаційний підходи?

6.2. Культура і цивілізація

Культура як феномен та її розуміння у богословській, класичній, аксіологічній, діяльнісній концепціях. Поняття культури в широкому та вузькому значенні. Культура як продукт матеріального виробництва і як духовне утворення. Цінність як здатність об'єкта культури задовольняти потреби людини. Класифікація цінностей та їх роль в житті людини. Діалектична взаємодія суспільства і культури. Головні цінності традиційного і західного типу суспільств. Соціальні функції культури. Проблема кризи сучасної культури. Поняття цивілізації та її зв'язок із культурою. Методологічна роль категорії «цивілізація» для аналізу історичного процесу. Проблема цивілізаційного вибору в

сучасному світі.

Ключові поняття: культура, цінність, смисложиттєві цінності, універсальні цінності, соціальні цінності, політичні цінності, естетичні цінності, цивілізація, цивілізаційний вибір, традиційне (східне) суспільство, сучасне (західне) суспільство.

Keywords: The essence of culture. Basic concepts of culture. The structure and functions of culture in society. Culture and personality. Culture and Society. The notion of civilization. Formatting and civilizational approaches to the understanding of the historical process.

План

1. Сутність та основні концепції культури.
2. Структура та функції культури у суспільстві.
3. Цивілізація: історія поняття. Цивілізація як спосіб буття культури.
4. Формаційний та цивілізаційний підходи до розуміння історичного процесу.

Теми рефератів

1. Ціннісні категорії людського буття: творчість, краса, довершеність.
2. Мистецтво як вид духовного виробництва.
3. Етика як практична філософія.
4. Особливості сучасної масової культури.
5. Молодь і культура мас-медіа.
6. Віртуальна комунікація як феномен культури.
7. Діалог цивілізацій: Схід - Захід.
8. Концепція філософії історії К. Ясперса
9. Концепція філософії історії А. Тойнбі.
10. Е. Тофлер про хвили цивілізації.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Що в перекладі означає поняття «культура»?
2. Ким і коли це поняття було запроваджено стосовно людини та її якостей?
3. В чому полягає суть богословської концепції культури?
4. Які головні ідеї характеризують класичну концепцію культури?
5. Чому в сучасному матеріалізмі є популярною діяльнісна концепція культури?

6. Чи може існувати окремо матеріальна і окремо духовна культура в суспільстві?
7. Як співвідносяться поняття «культура» і «цивілізація»?
8. В чому для сучасної людини може бути привабливим життя в умовах традиційного і сучасного типу суспільства ?
9. Яке коло проблем виникає в суспільстві і житті людини, коли необхідно робити цивілізаційний вибір?

ТЕСТИ І ЗАВДАННЯ ДО II МОДУЛЯ

Тести до II модуля

1. Мету і сенс історичного процесу досліджує:

А. соціальна філософія;	В. філософія історії;
С. філософська антропологія;	Д. праксеологія.
2. До глобальних проблем людства належать:

А. демократії та диктатури;	В. демографічна та екологічна;
С. ставлення людини до тварин;	Д. ставлення людини до людини
3. Простір і час:

А. існують як зовнішня об'єктивна система даність по відношенню до матеріальних об'єктів і систем;	В. є невід'ємними від матерії її атрибутами;
С. першоосновою єдності буття;	Д. є суб'єктивними відчуттями людини, яке сприймає оточуючий світ
4. Ядром свідомості, способом її існування є...

А. емоції, настрої, переживання;	В. знання;
С. мотиви, воля;	Д. несвідоме.
5. Все те, що людина додала до природи своєю фізичною та розумовою працею, є...

А. практика;	В. наука; С. творчість; Д. культура.
--------------	--------------------------------------
6. Зміст наших знань, який не залежить від суб'єкта пізнання (людини або людства) - це характеристика ...

А. об'єктивної істини;	В. конкретності істини;
С. абсолютної істини;	Д. відносної істини.
7. Буття - це поняття, яким позначається

А. об'єктивно існуюча реальність в розмаїтті її	
---	--

- властивостей і зв'язків;
 В. властивість об'єктивного світу;
 С. те, що людина відчуває в світі;
 Д. все те, що існує.
8. Культура щодо суспільства ...
 А. прискорює його розвиток;
 В. гальмує його розвиток;
 С. може прискорювати, а може й гальмувати його розвиток;
 Д. не впливає на суспільний розвиток.
9. Спосіб існування всього у світі
 А. рух; В. субстанція; С. атрибут; Д. матерія.
10. До форм чуттєвого пізнання належать А настрої, емоційні переживання;
 В. переконання в істинності чогось;
 С. відчуття, сприймання, уявлення;
 Д. жодне з них не належить.
11. Джерелом формування соціальності, а відтак і суспільства є
 А. знання і досвід; В. віра і мораль;
 С. спілкування і діяльність; Д. природно-кліматичні чинники.
12. До форм суспільної свідомості належать
 А. географія, етнографія, демографія;
 В. право, релігія, політика;
 С. ідеологія, праксеологія, антропологія;
 Д. жодна із них не належить.
13. Держава, партії діють у такій сфері суспільного життя
 А. економічній; В. соціальній;
 С. політичній; Д. духовній.
14. Агностицизм - це філософський напрямок, який
 А. заперечує можливість адекватно і повно пізнавати світ;
 В. не займається проблемами пізнання;
 С. вважає, що світ є принципово пізнаваним;
 Д. всі визначення не є правильними.
15. Представниками агностицизму є
 А. Д. Конт, Г. Спенсер; В. І. Кант, Д. Юм;
 С. Г. Гегель, Л. Фейєрбах; Д. Піфагор, Платон.
16. Напрямок у гносеології, який виводить усе пізнання із чуттєвих сприймань
 А. сенсуалізм; В. емпіризм; С. раціоналізм; Д. агностицизм.

17. Напрямок, який виводить усе пізнання із чуттєвого досвіду
 А. сенсуалізм; В. емпіризм; С. раціоналізм; Д. агностицизм.
18. Вчені, які розглядали всесвітній історичний процес як виникнення, співіснування і загибель самобутніх автономних цивілізацій
 А. Данилевський, Шпенглер, Тойнбі;
 В. Абельяр, Августин, Аквінський;
 С. Маркс, Енгельс, Ленін;
 Д. Кант, Конт, Донцов.
19. Людський мозок сам по собі, яким він виходить із лона природи
 А. вже є органом людської свідомості;
 В. по мірі біологічного розвитку всього організму стає органом людської свідомості;
 С. не завжди і не обов'язково виступає як орган людської свідомості; Д. містить в собі таку потенційну можливість, яка реалізується при залученні людини до суспільного життя через працю, спілкування, культуру тощо.
20. Виявлення сутності речей і всебічне їх пояснення - це
 А. закон; В. поняття; С. судження; Д. концепція.
21. Вивченням того, що для людини є суб'єктивно дорогим, значущим і чому це так, займається
 А. антропологія; В. онтологія; С. аксіологія; Д. гносеологія.
22. Людина з її турботами перебуває у центрі такої картини світу, як
 А. буденна; В. наукова; С. релігійна; Д. філософська.
23. Для онтології як галузі філософського знання специфічними є такі категорії
 А. протиріччя, розвиток, взаємозв'язок;
 В. добро, зло, прекрасне, потворне;
 С. відчуття, сприймання, поняття, судження;
 Д. буття, матерія, субстанція.
24. Для гносеології як галузі філософського знання специфічними є такі категорії
 А. протиріччя, розвиток, взаємозв'язок;
 В. добро, зло, прекрасне, потворне;
 С. відчуття, сприймання, поняття;
 Д. буття, матерія, субстанція.
25. Форми раціонального пізнання -
 А. поняття, судження; В. інтуїція, інновація;

- С. відчуття, уявлення; Д. віра, надія.
26. Відношення людини до світу перебуває у центрі такої картини світу як
- А. буденна; В. філософська; С. релігійна; Д. наукова
27. Приписування неживій природі здатності відчувати, мислити
- А. свідомість; В. пантеїзм; С. непотизм; Д. гілозоїзм
28. Науковій раціональності властиві такі ознаки
- А. суб'єктивність, ідеальність;
- В. доцільність, творчість;
- С. об'єктивна предметність, доведеність, однозначність;
- Д. інтуїтивність, авторський погляд.
29. Суб'єкт пізнання
- А. людина; В. те, що пізнається;
- С. те, за допомогою чого пізнається;
- Д. те, що сформувалося у свідомості в результаті пізнавального акту
30. В пізнавальному процесі чуттєве і раціональне пізнання
- А. є взаємопов'язаними сторонами і взаємно доповнюють одне одного;
- В. іноді є взаємопов'язаними сторонами, інколи доповнюють одне одного;
- С. не залежать одне від одного, тому що є окремими сторонами пізнавального процесу;
- Д. є взаємопов'язаними сторонами, але не доповнюють одна одну.
31. Картина світу, в якій людина прагне визначити його сутність та закони і таке своє знання обґрунтувати, — це
- А. буденна; В. філософська; С. релігійна; Д. наукова.
32. Принцип пізнання, згідно з яким всі події мають свої причини і тому безпричинних явищ не буває
- А. розвиток; В. детермінізм; С. універсалізм; Д. субстанція.
33. Опис, спостереження, порівняння належать до методів
- А. загальнофілософських; В. загальнонаукових логічних;
- С. загальнонаукових емпіричних; Д. спеціальних наукових.
34. Матерія (з погляду матеріалізму) - це
- А. об'єктивно існуюча реальність в розмаїтті її властивостей і зв'язків;
- В. продукт творчої діяльності Духовного Абсолюту;
- С. те, що людина відчуває в світі;
- Д. все, що існує.

35. Концепція сталого розвитку суспільства стосовно відносин природи і суспільства означає
- А. припинення суспільством всіх видів діяльності, що завдають шкоду природі;
 - В. коеволюцію природи і суспільства;
 - С. прискорений розвиток виробництва заради добробуту населення;
 - Д. виховання екологічної свідомості молоді.
36. Емпіричні методи наукового пізнання -
- А. діалектика, софістика, еkleктика;
 - В. факт, ідея, проблема, гіпотеза;
 - С. індукція, дедукція, аналіз, синтез;
 - Д. опис, спостереження, вимірювання.
37. Теоретичні (логічні) методи наукового пізнання -
- А. діалектика, софістика, еkleктика;
 - В. факт, ідея, проблема, гіпотеза;
 - С. індукція, дедукція, аналіз, синтез;
 - Д. опис, спостереження, вимірювання.
38. Об'єктивне знання - це знання
- А. логічне, внутрішньо несуперечливе;
 - В. правильне, точне;
 - С. таке, що відповідає науковій традиції;
 - Д. незалежне від людини як суб'єкта пізнання.
39. Погляд на техніку як джерело небезпеки для людини і причину негативних явищ у сучасному суспільному житті
- А. технологічний детермінізм;
 - В. технократія;
 - С. технофобія;
 - Д. техноманія.
40. Відповідність наших знань про дійсність самій дійсності — це
- А. наукова проблема;
 - В. наукова істина;
 - С. наукова гіпотеза;
 - Д. наукова ідея.

Творчі завдання

1. На прикладах із життя спробуйте підтвердити думку М. Мамардашвілі стосовно особливості феномену культури: «Культура - не сукупність готових цінностей і продуктів, що лише чекають ужитку та усвідомлення. Це здатність і зусилля людини бути, це таке володіння живими розрізненнями, що безперервно, знову і знову відновлюється і розширює свої межі».

2. Зробіть мультимедійну презентацію на тему: «Проблема істини в пізнанні. Основні концепції істини та їх оцінка».

3. Знання з яких конкретних наук варто залучити до складання сучасної наукової картини світу і чому? Підготуйте для обговорення в групі і подальшого захисту схему міждисциплінарних взаємодій, які необхідні для складання наукової картини світу.

4. Закінчить речення:

1. Ключовим поняттям для формування філософської картини світу виступає _____

2. Матеріалізм вважає, що свідомість генетично пов'язана з такою

всезагальною властивістю матерії як _____

3. Практика виступає джерелом, основою та метою пізнання тому,

що _____

4. Сферою дослідницької діяльності, що спрямована на виробництво нових знань про природу, суспільство і мислення,

є _____

5. Суспільні відносини між людьми виникають в процесі їхньої

6. Характер способу виробництва залежить від

7. Закон про народонаселення сформулював у ХУІІІ ст. _____

8. Французький просвітник Вольтер стосовно осмислення сенсу та

напрямів історичного розвитку запровадив поняття _____

5. Чому Г.Гегель мав рацію, коли писав: «Віра - це також знання, але своєрідне за формою»?

6. Підготуйте презентацію на тему: «Сталий розвиток суспільства».

7. Які методи наукового пізнання емпіричного та теоретичного рівня застосовує у своїй практичній діяльності агроном, технолог з переробки продукції тваринництва, інженер-механік, інженер-енергетик, спеціаліст з публічного управління

та адміністрування, фахівець з банківської справи та страхування?

8. Науково-технічна картина світу вченими визначається як цілісний опис світу техніки, що заснований на вихідних парадигмах (фундаментальних принципах) наукового комплексу епістемології технічної реальності і що функціонує, в першу чергу, в науковій сфері, а також що включає систему законів, категорій і принципів, які дають узагальнені уявлення про об'єкти техніки і технічні процеси.

Підготуйте есе, якою ви бачите сучасну науково-технічну картину світ

МОДУЛЬ 3. РЕЛІГІЯ ЯК СВІТОГЛЯДНА ФОРМА

Тема 7. Релігія як світоглядна форма, її структура, історичні типи та функції

Сутність релігії та її структура. Концепції походження релігії. Функції релігії. Історичні типи релігії: родоплемінні, національні, світові.

Ключові поняття: релігія, фетишизм, тотемізм, анімізм, магія, родоплемінні, національні, світові, віра, потойбічний світ, надприродна реальність.

Keywords: religion, fetishism, totemism, animism, magic, tribal, national, world, faith, afterlife, supernatural reality.

План

1. Сутність релігії та її структура.
2. Концепції походження релігії.
3. Функції релігії.
4. Історичні типи релігії: родоплемінні, національні, світові.

Теми рефератів

1. Основні версії походження релігії.
2. Тотемізм та магія у первісних віруваннях. Шаманізм.
3. Сутність релігії та її структура.
4. Функції релігії.
5. Історичні типи релігії: родоплемінні, національні, світові.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Чи не слід скасувати свободу совісті, щоб у суспільстві не існувало духовних розбіжностей і єдина духовність сприяла б консолідації нації?
2. Чи має право існувати атеїстична точка зору? Чи можливо розробити докази відсутності Бога?
3. Чому, на Вашу думку, продовжується процес релігійних пошуків?

Тема 8. Світові релігії.

Буддизм: зародження, основні напрями, віровчення. Християнство: походження, ключові положення віровчення та культу. Католицизм, православ'я, протестантизм – основні напрями в християнстві. Іслам: зародження, основні напрями, ключові положення віровчення.

Ключові поняття: буддизм, чотири шляхетні істини, карма, нірвана, восьмирічний шлях спасіння, Будда, Христос, Старий Заповіт, Новий Заповіт, Біблія, гріхопадіння, Свята Трійця, православ'я, католицизм, протестантизм, іслам, Коран, шаріат, Мекка, Медіна, пророк Мухаммед, свобода совісті, права віруючих.
Keywords: Buddhism, Four Noble Truths, Karma, Nirvana, Eight Year Path of Salvation, Buddha, Christ, Old Testament, New Testament, Bible, Fall, Holy Trinity, Orthodoxy, Catholicism, Protestantism, Islam, Koran, Sharia, Mecca, Medina, Prophet Muhammad, freedom of conscience, rights of believers.

План

1. Буддизм: зародження, основні напрями, віровчення.
2. Християнство: походження, ключові положення віровчення та культу.
3. Католицизм, православ'я, протестантизм – основні напрями в християнстві.
4. Іслам: зародження, основні напрями, ключові положення віровчення.

Теми рефератів

1. Обрядність та духовенство буддистської церкви. Буддизм-ламаїзм в Україні.
2. Образ Ісуса Христа: міф чи дійсність?
3. Християнські свята та обряди.
4. Модернізм сучасного католицизму. II Ватиканський собор.
5. Релігійно-культурні традиції ісламу. Іслам в Україні.

Питання для обговорення і самоконтролю

1. Чому буддизм вважається «релігією спасіння»?
2. Який гуманістичний потенціал мають поняття «сансара», «карма», «нірвана»?
3. Дайте характеристику основних напрямків буддизму: хінаяна, махаяна, ламаїзм. Виявіть їх спільні риси та відмінності.
4. Чи має християнство свої корені в інших релігіях? Чи має Христос якісь прообрази у більш давніх релігіях?
5. Чому відбувся розподіл християнства на течії? Виявіть їх основні відмінності.
6. Чому Символ Віри сприймається як догмат і не потребує обґрунтування?
6. У чому полягають особливості релігійної творчості Мухаммеда? Розкрийте основні ідеї проповіді Мухаммеда.
7. Яку роль відіграє в мусульманстві релігійна обрядовість?
8. Чим відрізняється шиїзм від сунізму?

ТЕСТИ І ЗАВДАННЯ ДО ІІІ МОДУЛЯ

Тести до ІІІ модуля

1. ... – сукупність символічних дій, за допомогою яких віруючий намагається вплинути на надприродні об'єкти.
А. церква; С. культ;
В. секта; Д. немає правильної відповіді.
2. ... вивчає релігійну віру як феномен психологічного життя з

відповідними емоціями, що спрямовані на сприйняття ідеї Бога і похідних від неї істин.

А. психологія релігії; С. соціологія релігії;
В. філософія релігії; Д. немає правильної відповіді.

3. - як релігійне відображення родоплемінних союзів.

А. політеїзм; С. тотеїзм;
В. монотеїзм; Д. немає правильної відповіді.

4. ... (релігія єдинобожжя) виник він внаслідок утворення централізованих рабовласницьких держав.

А. політеїзм; С. тотемізм;
В. монотеїзм; Д. всі варіанти правильні.

5. ... ґрунтуючись на загальних положеннях філософії релігії, вивчає релігію як певну соціальну структуру, складову частину суспільства з властивими структурою, функціями, соціальними зв'язками.

А. психологія релігії; С. соціологія релігії;
В. філософія релігії; Д. немає правильної відповіді.

6. Слово «релігія» походить від латинського «religio» і означає ...

А. мораль; С. зв'язок;
В. культура; Д. немає правильної відповіді.

7. ... розглядає релігію як світогляд, дає визначення специфіки релігійної свідомості, детально розглядає релігійні вчення

А. соціологія релігії; С. психологія релігії;
В. філософія релігії; Д. всі варіанти правильні.

8. Поворотним пунктом в історії релігії стало виникнення світових релігій: ...

А. буддизму; С. ісламу;
В. християнства; Д. всі варіанти правильні.

9. До ранніх форм релігії відносять: ...

А. магію; С. християнство;
В. буддизм; Д. всі варіанти правильні.

10. За типом сучасні релігії дослідниками розділяються на ...
А. родоплемінні, національні; С. нетрадиційні релігії або неорелігії;
В. особливий тип, світові; Д. всі правильної відповіді.

Творчі завдання

Оберіть одну з тем та підготуйте письмове повідомлення.

1. Релігієзнавство як комплексна галузь наукового знання.
2. Релігієзнавство як наука.
3. Релігієзнавство як навчальна дисципліна.
4. Прикладний характер релігієзнавчих знань.
5. Основні положення буддійського віровчення.
6. Основні напрями буддизму.
7. Ідейні джерела християнського віровчення. Формування, структура та основний зміст Нового Завіту.
8. Основи християнського віровчення.
9. Розвиток християнства за часів Римської імперії.
10. Виникнення православ'я, особливості православної догматики.
11. Особливості православного культу. Таїнства. Свята.
12. Церковна ієрархія в православ'ї. Православ'я у сучасному світі.
13. Католицька догматика. Особливості католицького культу.
14. Структура католицької церковної ієрархії.
15. Католицизм у сучасному світі.
16. Виникнення протестантизму. Особливості протестантського віровчення.
17. Зміст реформ культу та церковної організації.
18. Основні протестантські конфесії.
19. Виникнення і початок розвитку ісламу.
20. Ісламський культ та ісламські свята.
21. Основні напрями ісламу: сунізм, шиїзм.

Питання до підсумкового контролю

1. Світогляд, його структура. Роль у житті людини.
2. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія.
3. Особливості філософського знання.
4. Структура та функції філософії.
5. Філософія і наука. Особливості взаємозв'язку.

6. Філософія в системі культури та її роль у житті людини, суспільства.
7. Зародження філософії. Проблема першоначала у філософії.
8. Антична натурфілософія (Мілетська школа, вчення Демокріта).
9. Класичний період давньогрецької філософії.
10. Філософські школи періоду еллінізму: головні ідеї, видатні постаті.
11. Виникнення та особливості середньовічної філософії.
12. Патристика. Погляди Августина Блаженного.
13. Схоластика. Реалізм і номіналізм. Погляди Фоми Аквінського.
14. Філософія Відродження.
15. Проблема методів пізнання у філософії Нового часу.
16. Людина і суспільство в суспільно-філософській думці Просвітництва.
17. Проблема буття у філософії. Поняття субстанції.
18. Зародження та розвиток філософської думки в Україні (XI-XVIIст.).
19. Філософія Г.С. Сковороди.
20. Українська філософська думка у XIX-XXст.
21. Зародження та загальна характеристика сучасної філософії (XIX-XXст.).
22. Філософія позитивізму: сутність, еволюція, напрями.
23. «Філософія життя» (Ф.Ніцше, З.Фрейд, А.Бергсон).
24. Екзистенціалізм - провідна антропологічна течія сучасної філософії.
25. Поняття «світ»: історичний розвиток уявлень, сучасні погляди.
26. Матерія, спосіб та форми її існування.
27. Природа та генезис свідомості. Роль соціальності у виникненні свідомості.
28. Структура свідомості, її основні рівні.
29. Форми суспільної свідомості. Особливості та характер взаємозв'язків.
30. Суспільство як процес і результат життєдіяльності людини.
31. Матеріальні основи та рушійні сили суспільного розвитку.
32. Зміст сфер суспільного життя.
33. Філософські концепції культури.
34. Суспільство і культура.
35. Цивілізація: поняття, концепції розвитку. Плюралізм цивілізацій..

36. Суспільний прогрес як предмет філософського осмислення: сутність, критерії.
37. Сутність релігії та її структура.
38. Функції релігії.
39. Історичні типи релігії.
40. Буддизм як світова релігія.
41. Християнство як світова релігія.
42. Іслам як світова релігія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни Філософії. Київ : Мала академія наук України, 2017. 238 с.
2. Воронюк О. Л. Філософія : підручник . Київ : Медицина, 2018. 216 с.
3. Губерський Л. Філософія : підручник. Харків : Фоліо, 2017. 621 с.
4. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: підручник. Київ.: Наукова думка, 2007. 379 с.
5. Лозовий В., Требін М. , Горлач М. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство : підручник. Київ: Центр навчальної літератури. 2020. 1028 с.
6. Основи філософії : підручник / за ред. С. Симоненка та ін. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 412 с.
7. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-е вид., виправ. і допов. Київ : Каравела; Львів: Новий світ-2000, 2017. 544 с.
8. Петрушенко В.Л. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
9. Релігієзнавство: Навчальний посібник / За ред. С.А.Бублика. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 496 с.
10. Релігієзнавство : підручник / за ред. В.І.Лубського, В.І.Теремка. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 408 с.
11. Хамітов Н., Крилова С., Л. Гармаш Л. Філософія: підручник. Київ : ЦНЛ, 2017. 396 с.
12. Черній А.М. Релігієзнавство: Посібник.- Київ : Академ-видав, 2003. 357 с.

*Додаткова література
для самостійного вивчення першоджерел та
підготовки усних повідомлень*

1. Августин Блаженний. Сповідь. Львів: Кальварія, 2010. 356 с.
2. Аквінський Фома. Коментарі до Аристотелевої «Політики». Київ : Основи, 2000. 795 с.
3. Арістотель. Нікомахова етика. Київ : Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
4. Гайдеггер М. Дорогою до мови . Львів : Літопис, 2007. 232 с.
5. Ганс Й. Принцип відповідальності: у пошуках етики для технічної цивілізації. Київ : Лібра, 2001. 400 с.
6. Гегель Г. Основи філософії права, або природне право і державознавство. Київ : Юніверс, 2000. 336 с.
7. Декарт Р. Метафізичні роздуми. Київ : Основи, 2000. 304 с.
8. Кант І. Критика чистого розуму. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.
9. Кант І. Критика практичного розуму. Київ : Юніверс, 2004. 240 с.
10. Мамардашвілі М.К. Картезіанські роздуми. Київ : Стилос, 2000. 389 с.
11. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. Львів : Літопис, 2002. 345 с.
12. Платон. Діалоги. Харків : Фоліо, 2008. 349 с.
13. Поппер К. Відкрите суспільство і його вороги: у 2 т. Київ : Основи, 1994. Т.1. 444 с.; Т. 2. 494 с.
14. Сенека Луцій Анней. Моральні листи до Луцілія. Київ : Основи, 1996. 608 с.
15. Сковорода Г. Повне зібрання творів : у 2 т. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 1. 532 с.; Т. 2. 576 с.
16. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. М. : АСТ, 2002. 553 с.
17. Фромм Е. Мати чи бути?. Київ : Український письменник, 2010. 361 с.
18. Ясперс К. Психологія світоглядів. Київ : Юніверс, 2009. 543 с.

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ (ФІЛОСОФІЯ, РЕЛІГІЄЗНАВСТВО)

плани семінарських занять, ключові поняття, питання для контролю і самоконтролю, творчі завдання, вправи, тести

Укладач: **Марущак** Олександр Вадимович,
Шарін Олександр В'ячеславович

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 3,1
Тираж __ прим. Зам. № _____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013р.